

راهبرد دولت تراز انقلاب اسلامی برای تحقق جامعه مهدوی از منظر مبانی امامین انقلاب

علی سینا تبریزی نژاد^۱

چکیده

تحقق جامعه مهدوی، به عنوان غایت نظام اسلامی، نیازمند تدوین الگوی حکمرانی مبتنی بر مبانی امامین انقلاب است. این پژوهش به تبیین راهبردهای دولت تراز انقلاب اسلامی برای زمینه‌سازی ظهور می‌پردازد. تبیین مؤلفه‌های راهبردی دولت مطلوب از منظر امامین انقلاب، جهت‌گذار به جامعه مهدوی، از جمله مباحث مهم این نوشتار است. پژوهش حاضر با روش تحلیل مضمون بیانات و مکتوبات امامین انقلاب و استخراج مفاهیم کلیدی راهبردهای دولت تراز انقلاب اسلامی انجام شده است. بر اساس تحلیل منظومه فکری امامین انقلاب اسلامی، یافته‌ها نشان می‌دهد که برای تحقق جامعه مهدوی، اجرای سه راهبرد کلیدی زیر ضروری است: راهبرد فرهنگی، راهبرد سیاسی-اجتماعی و راهبرد اقتصادی.

این راهبردها در قالب نظریه «تمدن‌سازی مهدوی»، قابلیت تبدیل ایران به الگوی حکمرانی اسلامی در عصر غیبت کبرا را دارند تا امر زمینه‌سازی به ظهور منجی بینجامد. یافته‌ها نشان می‌دهد هم‌پیوندی این مؤلفه‌ها در سیاست‌گذاری‌های کلان، می‌تواند جامعه ایرانی-اسلامی را به سکوی ظهور نزدیک‌تر کند.

واژگان کلیدی: راهبردهای دولت، دولت تراز انقلاب اسلامی، جامعه‌ی مهدوی، امامین انقلاب

پیوند میان انقلاب اسلامی و مهدویت در اندیشه امام خمینی و مقام معظم رهبری از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. این پیوند به عنوان یکی از ارکان اساسی حکومت اسلامی و تحقق جامعه مهدوی به‌شمار می‌آید. انقلاب اسلامی ایران نه تنها یک انقلاب فرهنگی، بلکه یک انقلاب سیاسی با هدف برقراری نظم و عدالت اجتماعی بر اساس اصول اسلامی، دینی و الهی است. این انقلاب، با شعار «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی»، گامی مهم در زمینه‌سازی برای ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه برداشت. امام راحل بارها بیان کرده‌اند که انقلاب در زمینه‌سازی ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه حرکت کند.^۱

در منظومه فکری امامین انقلاب، به جامعه مهدوی و لزوم تلاش برای رسیدن به آن توجه ویژه‌ای شده است. فرهنگ مهدوی به عنوان فرهنگ انتظار و ظهور، فرهنگ امید و عدالت است، و انتظار واقعی مستلزم زمینه‌سازی برای ظهور است. زمینه‌سازی برای ظهور عبارت از عمل به احکام اسلامی است که آن با حاکمیت اسلام و قرآن حاصل می‌شود.^۲ از نظر امام خمینی و مقام معظم رهبری، جامعه اسلامی، جامعه‌ای است که در آن عدالت اجتماعی، استقلال، امنیت عمومی، مبارزه با ظلم و فساد، آزادی، امنیت و حفظ کرامت انسانی حاکم است.^۳

دولت تراز اسلامی، به عنوان عامل اصلی تحقق جامعه مهدوی، نقش حیاتی و مهمی در شکل‌دهی به این هدف ایفا می‌کند. بنابراین دولت می‌بایست با توجه به مبانی و اصول ترسیم‌شده، در تحقق حرکت مهدوی گام بردارد. پژوهش پیش‌رو سعی دارد با بهره‌گیری از مبانی امامین انقلاب، راهبردهای تحقق جامعه مهدوی را شناسایی کرده و آن را به دولت اسلامی ارائه کند. در همین راستا، این پژوهش به تبیین راهبردهای دولت تراز انقلاب اسلامی در بستریهای

۱. رک: خمینی، سید روح‌الله، صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۱۳۱.

۲. بیانات در اجتماع بزرگ مردم قم، در سالروز میلاد حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه ۱۳۷۰/۱۱/۳۰.

۳. پیام به ملت شریف ایران در پایان چهل‌مین روز ارتحال حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸/۴/۲۳.

اقتصادی، فرهنگی و سیاسی، مطابق با مبانی امامین انقلاب می‌پردازد.

در زمینه حکمرانی و دولت تراز، و به‌ویژه تشکیل دولت اسلامی، پژوهش‌های متعددی وجود دارد که می‌توان از مقالاتی مانند «الزامات بیان حکمرانی سیاسی دولت تراز انقلاب در بیانیه گام دوم» نوشته رحمان نجفی سیار و ایوب نیکونهاد؛ «ویژگی‌های حکمران دولت تراز اسلامی از منظر امام خامنه‌ای» نوشته محمدجواد سواری، حمید توانا و محمدجواد ابری؛ و «مولفه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی ایران» نوشته ابوالقاسم قاسمی و محمد رجبی نام برد.

در زمینه جامعه مهدوی نیز پژوهش‌هایی صورت گرفته است. کتاب «جامعه مهدوی؛ توحید و عبودیت، امنیت و عدالت اجتماعی» تألیف مستانه رجبی و کتاب «جامعه مهدوی؛ پیام‌های حضرت مهدی به دولتمردان و مسئولان» نوشته علی اصغر رضوانی از جمله آنهاست. اما در ارتباط با راهبردهای دولت انقلاب اسلامی برای تحقق جامعه مهدوی، پژوهش مستقلی یافت نشد.

در این راستا، سؤال اساسی این است که: «چه راهبردهایی برای عملکرد دولت تراز انقلاب اسلامی وجود دارد که زمینه‌های لازم برای تحقق جامعه مهدوی فراهم شود؟» پاسخ به این سؤال نیازمند بررسی مبانی فکری امامین انقلاب و چگونگی پیاده‌سازی آن‌ها در سازوکارهای حکومتی و اجتماعی است.

پیش از ورود به بحث، لازم است دو مفهوم مهم در عنوان مقاله تبیین شود:

۱. **دولت:** دولت در اصطلاح به سه معنا آمده است:

الف) دولت عبارت است از مجموعه‌ای از تشکیلات حقوقی، جغرافیایی و اجتماعی معین و مشخص مردمان در سرزمینی خاص. بر اساس این تعریف، دولت واحدی است که دربرگیرنده چهار عنصر جمعیت، سرزمین، حکومت و حاکمیت می‌باشد.

ب) دولت به معنای هیئت مجریه حکومت و پارلمان است.

ج) دولت به معنای قوه مجریه کشور و هیئت دولت است که وظیفه آن اجرای قانون می‌باشد.^۱ منظور ما تعریف دوم از دولت است، چون کلیه کسانی که عهده‌دار امور و سیاست‌گذاری‌های کلان و خرد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی-فکری کشور هستند که به آن‌ها مسئولان نظام و حکومت گفته می‌شود و هیچ طرح و برنامه‌ای در جامعه بدون مشارکت آنان به نتیجه نمی‌رسد.

۲. **جامعه:** جامعه‌شناسان در تعریف جامعه، دیدگاه‌های مختلفی ارائه کرده‌اند و این مفهوم بسیار گسترده است. به نظر می‌رسد تعریف زیر فراگیرتر از دیگر تعاریف باشد:

جامعه عبارت است از مجموعه‌ای ساختاریافته از انسان‌ها که در منطقه‌ای معین ساکن هستند. این افراد با تعامل و همیاری یکدیگر، خواسته‌های اساسی اجتماع خود را برآورده می‌کنند و از طریق پیوندهای فرهنگی مشترک، به عنوان یک کلیت اجتماعی منحصربه‌فرد شناسایی می‌گردند.

با توجه به آنچه گذشت، دولت تراز انقلاب اسلامی به دولتی اطلاق می‌شود که دارای ویژگی‌ها و شاخصه‌هایی باشد و در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی و اهداف مهدوی گام بردارد. این شاخصه‌ها عبارت‌اند از:

۱. برقراری عدالت اجتماعی

در جامعه اسلامی باید حقوق همه افراد بدون تبعیض رعایت شود. عدالت اجتماعی به عنوان یکی از ارکان اساسی در جامعه مهدوی شناخته می‌شود. امام خمینی و مقام معظم رهبری بارها بر لزوم برقراری عدالت اجتماعی در همه ابعاد تأکید کرده‌اند. یکی از محوری‌ترین اهداف دولت تراز، استقرار عدالت اجتماعی و قسط اسلامی در جامعه است. ایشان در این باره می‌فرمایند:

«چند توصیه‌ی اساسی بنده دارم که یکی از آن‌ها عبارتند از عدالت ورزی، که خب اساس

۱. آراسته خو، محمد، جامعه‌شناسی سیاسی، ص ۵۶-۵۷.

حکومت اسلامی و جمهوری اسلامی بر اقامه‌ی عدل است، کما اینکه اساس همه‌ی ادیان بر اقامه‌ی عدل است. خدای متعال میفرماید که ما پیغمبران را فرستادیم، کتابهای آسمانی را فرستادیم، لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ، اصلاً برای اینکه مردم قیام به قسط کنند و جامعه، جامعه‌ی عدالت‌آمیز باشد. خب ما در این زمینه‌ها عقبیم، خیلی باید کار کنیم، خیلی باید تلاش کنیم. به نظر من هر مصوّبه‌ای که شما تصویب میکنید، هر لایحه‌ای که در دولت تنظیم می‌کنید، هر بخشنامه‌ای که خود شما در دستگاه خودتان صادر میکنید، یک پیوست عدالت باید داشته باشد؛ باید مراقب باشید این روش، این کار، این دستور، ضربه‌ای به عدالت نزند، طبقات مظلوم را پایمال نکند؛ این مراقبت باید همیشه باشد.^۱

بنابراین، قسط و عدل و توجه به ضعیفان و محرومان جامعه باید در رأس امور قرار گیرد و سرلوحه برنامه‌های دولت باشد. همچنین لازم است از فاصله طبقاتی و تضادهای اجتماعی جلوگیری به عمل آید. برای دستیابی به عدالت اجتماعی، لاجرم دولت تراز باید از هرگونه تبعیض، ستم و زورگویی بپرهیزد و پرچم‌دار عدالت و انصاف باشد.

۲. پیشرفت فرهنگ و معارف

ارتقاء سطح علمی و فرهنگی جامعه بر پایه آموزه‌های اسلامی و ترویج اخلاق و معنویت، از دیگر اهداف کلان دولت است. دولت باید به تعمیق باورهای دینی و افزایش تقوای اجتماعی کمک کند. فرهنگ هر جامعه نشان‌دهنده هویت، تفکر و اندیشه هر ملتی است. فرهنگ به مثابه هوایی است که مردم آن را تنفس می‌کنند؛ اگر هوا سالم و تمیز باشد، جامعه‌ای سالم و تندرست خواهد داشت، وگرنه گرفتار انواع بیماری‌ها خواهد شد. دولت تراز باید در عرصه فرهنگ، استقلال خود را حفظ کرده و برای بسط فرهنگ مهدوی تلاش کند. امام راحل در مورد تأثیر فرهنگ استعماری می‌فرمایند:

۱. بیانات در نخستین دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت سیزدهم، ۱۴۰۰/۰۶/۰۶.

«فرهنگ، مبدأ همه خوشبختی‌ها و بدبختی‌های ملت هاست. اگر فرهنگ ناصالح غالب شد همه مردم به خصوص جوانان را به فساد و سمت و لنگاری می‌کشد. ایشان چنین فرهنگی را که به سمت فرهنگ استعماری کشیده بشود، تعبیر به فرهنگ انگل می‌کنند که بدتر از اسلحه است، که در نتیجه جوانان مارا غریزده به بار خواهد آورد.»^۱

دولت تراز تنها به آموزش بسنده نمی‌کند، بلکه پرورش از جمله مهم‌ترین اولویت‌های آن در ساختار سیستم آموزشی است. در این نظام، تربیت و پرورش جایگاه ویژه‌ای دارد؛ یعنی در کنار دستیابی به مدارج عالی تحصیلی، تربیت کودکان و جوانان و آشنایی آنان با فرهنگ اسلامی نیز موضوعیت می‌یابد.

۳. تعامل و همبستگی

تقویت روحیه همفکری، همیاری و همبستگی در میان مردم برای ایجاد یک جامعه مهدوی لازم و ضروری است. امام خامنه‌ای همواره بر اهمیت وحدت و همدلی میان مردم، مسئولان و همه آحاد جامعه تأکید داشته‌اند. همبستگی و همدلی در صحنه اجتماع نقطه قوت هر جامعه‌ای محسوب می‌شود؛ به عنوان نمونه، راهپیمایی‌های پرشکوه، نمازهای عید، آمادگی و خروش ملت برای قیام و جهاد در راه خدا موجب شده است امت اسلام به سربلندی دست یابد. بودن مردم در کنار مسئولان و خدمت هرچه بیشتر مسئولان به مردم، ضامن اصلی تحقق جامعه مهدوی است. حضرت امام خامنه‌ای در این باره می‌فرماید:

«ملت عزیز ایران! این وحدت و یکپارچگی و این تمسک شما به ارزش‌های معنوی، بزرگ‌ترین دستاوردی است که به شما کمک می‌کند که بتوانید در مقابل افزون طلبی و زیاده خواهی و تعدی و تجاوز استکبار ایستادگی کنید، این بسیار ارزش دارد.»^۲

بنابراین، دولت تراز برای هرچه بیشتر کردن وحدت میان اقشار جامعه از هیچ تلاشی دریغ

۱. موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، حکومت اسلامی و ولایت فقیه، ص ۴۲۷.

۲. بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر، ۱۳۸۳/۸/۲۴.

نمی‌کند؛ زیرا رمز موفقیت خود را در یک دل شدن و همبستگی اجتماعی می‌داند. امام صادق علیه السلام در این باره می‌فرماید: «زمانی که امام عصر علیه السلام ظهور می‌کنند، اختلاف را ریشه کن خواهند کرد.»^۱

۴. آمادگی برای ظهور حضرت مهدی علیه السلام

امام خامنه‌ای بارها تأکید کرده‌اند که انقلاب اسلامی ایران خود مقدمه‌ای برای حرکت به سمت ظهور حضرت مهدی علیه السلام است و باید آن را در مسیر تحقق این هدف بزرگ و مقدس دانست.^۲ دولت تراز باید قرآن را در تمامی ابعاد، سرلوحه و سرمشق خود قرار دهد و دولتی منتظر باشد. دولت منتظر، دولتی است که توجه دائمی به آرمان‌های انقلاب اسلامی و التزام عملی به اسلام دارد و در همه تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات، آن را مدنظر قرار می‌دهد.^۳

در ادامه به راهبردهای دولت تراز انقلاب اسلامی اشاره خواهد شد:

۱. راهبردهای فرهنگی دولت تراز انقلاب اسلامی

تحقق جامعه مهدوی یکی از اهداف کلیدی انقلاب اسلامی ایران است که با تأکید بر اصول و مبانی دین اسلام، به ویژه آموزه‌های امام خمینی و مقام معظم رهبری پیوند خورده است. در این راستا، دولت باید یک راهبرد فرهنگی جامع و مؤثر را در دستور کار خود قرار دهد. در ادامه تشریح این راهبرد فرهنگی بیان می‌شود:

۱-۱. تبیین و ترویج فرهنگ مهدویت

یکی از مهم‌ترین اقداماتی که دولت باید انجام دهد، تبیین صحیح و علمی مفهوم مهدویت است. این امر شامل تولید محتوای غنی آموزشی در موضوعات مربوط به مهدویت در مدارس، دانشگاه‌ها و رسانه‌ها می‌باشد. همچنین، برگزاری همایش‌ها، نشست‌ها و کارگاه‌های علمی برای

۱. بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۴

۲. بیانات در دیدار مهمانان خارجی دهه فجر و قشرهای مختلف مردم در روز نیمه شعبان، ۱۳۷۱/۱۱/۱۸.

۳. ر.ک: بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۰/۹/۲۱.

کارشناسان و عموم مردم می‌تواند به توسعه این فرهنگ کمک کند. برای تبیین و ترویج این فرهنگ، لاجرم دولت تراز باید اقداماتی را در این خصوص انجام دهد که به اختصار بیان می‌شود.

۱-۱-۱. آموزه‌های دینی و فرهنگی

از مبانی مورد تأکید امام خامنه‌ای، ارتقاء و پیشرفت مادی همراه با پیشرفت معنوی و دینی است که باید به طور هم‌زمان صورت گیرد. مقام معظم رهبری جدا شدن از آموزه‌های دینی و فرهنگی اسلامی را خطری بزرگ برای کشور بیان می‌کنند و همواره بر ضرورت حفظ این مبانی در مسیر پیشرفت جامعه تأکید دارند.^۱ آگاهی بخشی به مسلمانان از گنجایش‌های بومی، کسب خودباوری فرهنگی و استقلال اندیشه‌ای، از بین بردن خودباختگی و دستیابی به هویت مستقل و اعتماد به نفس در عرصه‌های مختلف، همه و همه برخاسته از خط مشی فکری‌ای است که از آموزه‌های دینی و فرهنگی به دست می‌آید.^۲

بنابراین، دولت تراز باید نه تنها در جهت ترویج آموزه‌های دینی برآید، بلکه با تمام توان آموزه‌های فرهنگ مهدوی را در تمامی شئون زندگی مردم پیاده‌سازی، ترویج و بسط دهد. به دلیل دوری بشر از آموزه‌های قرآن و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام در همه زمینه‌ها، انسان به سوی اعوجاج و پستی کشیده شده است و همین انحراف از ارزش‌های اخلاقی، از عوامل اصلی انهدام حیات فردی و اجتماعی انسان‌ها به شمار می‌رود.^۳

۱-۱-۲. استفاده از فضای مجازی و رسانه

مقام معظم رهبری رسانه را ابزاری بسیار مهم در شکل‌دهی فرهنگ و افکار عمومی می‌دانند و بارها تأکید کرده‌اند که اگر رسانه در خدمت ارزش‌های اسلامی و انقلابی باشد، می‌تواند جامعه را

۱. رجیبی، علی اصغر، تمدن نوین اسلامی چالش‌ها و راهبرد ها، ص ۲۵۶.

۲. همان، ص ۲۵۷.

۳. نگین آفرینش، ج ۱، ص ۱۹۶.

به سمت تعالی هدایت کند؛ اما اگر در اختیار جریان‌های ناسالم قرار گیرد و مدیریت نشود، به تهدیدی جدی برای هویت دینی و فرهنگی تبدیل خواهد شد:

«هویت حقیقی جامعه، هویت اخلاقی آنهاست و همه چیز بر محور آن شکل می‌گیرد. این فضایل اخلاقی باید تقویت شود.»^۱

دولت تراز می‌تواند با به‌راه انداختن گفتمان رسانه‌ای شامل برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی، تولید محتوا در صدا و سیما با محوریت مباحث مهدویت، و بهره‌گیری هرچه بیشتر از شبکه‌های اجتماعی و وب‌سایت‌ها برای نشر آموزه‌های مهدویت، زمینه تحقق جامعه مهدوی را فراهم سازد. این اقدامات تأثیر بسزایی در مخاطبان ایجاد خواهد کرد. به بیان دیگر اگر رسانه در خدمت اسلام و انقلاب قرار گیرند می‌تواند به عنوان دانشگاهی عمومی، جامعه را به سمت تعالی هدایت کند. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید:

«امروز تاثیر، تلویزیون و رسانه‌ها و هنرها و این شبکه‌های عظیم اطلاع‌رسانی اینترنتی و... از سلاح و موشک و بمب اتم بیشتر است و روز به روز هم این میدان در حال گسترش است.^۲ دولت می‌تواند با همکاری متخصصان و فعالان فضای مجازی، بسترهای لازم را برای تولید و انتشار محتوای مهدوی فراهم کند. این امر شامل حمایت از استارت‌آپ‌های فرهنگی و فناوری است که می‌توانند در ترویج فرهنگ مهدویت نقش فعال داشته باشند. صدا و سیما هم که بازوی قدرتمند دولت تراز محسوب می‌شود. باید استقلال فکری و عملی ملت ایران، نظام جمهوری اسلامی ایران و اصل (نه شرقی و نه غربی) را با ارائه فرهنگ و اندیشه و هنر خودی اشاعه، تثبیت و تقویت نماید و در مقابل فرهنگ و اندیشه تحمیلی اجنبی‌ها، حالت تهاجمی داشته و با بهترین ابزار و تبلیغ حقائق قرآن و

۱. بیانات در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۳/۹/۱۱.

۲. گام دوم انقلاب اسلامی، معنویت و اخلاق، ص ۱۱۴.

اسلام ناب محمدی را در دسترس دیگران قرار دهد.^۱

۱-۱-۳. برنامه‌های فرهنگی و هنری

با اجرای برنامه‌های فرهنگی و هنری می‌توان زمینه ارتقاء معرفت دینی و تعمیق باورها و ارزش‌ها را در جامعه فراهم ساخت و این ارزش‌ها را در سطح گسترده بسط داد.^۲ برنامه‌های فرهنگی و هنری باید با محوریت مهدویت و ارتقاء معرفت دینی برگزار شوند. این برنامه‌ها شامل برگزاری جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و همایش‌های فرهنگی برای ارتقاء آگاهی عمومی درباره مهدویت و وجود امام زمان علیه السلام است. همچنین، برگزاری مسابقات ادبی، شعر و داستان، نقاشی و هنر، سینما، تئاتر و موسیقی در این زمینه می‌تواند حرکت‌های مهمی در راستای تقویت برنامه‌های فرهنگی و هنری باشد.

علاوه بر این، دولت تراز می‌تواند با دعوت از خیرین و برگزاری فعالیت‌های خیریه به نام امام مهدی علیه السلام، حس امید و سعه صدر را در جامعه تقویت کند. همچنین با دعوت از خانواده‌ها به حضور در برنامه‌های دینی و ورزشی، می‌توان فرهنگ مهدوی را در سطح خانوار ارتقاء بخشید. در این زمینه، سازمان صدا و سیما نقشی بسزا در خلق جامعه‌ای مهدوی ایفا می‌کند.^۳

هنر و ادبیات مهدوی بخشی مهم از فرهنگ اسلامی است که به بشریت کمک می‌کند تا با مفاهیم مذهبی آشنا شود و انتظار و امید را در زندگی خود نهادینه سازد. این اشکال هنری نه تنها به ترویج معانی مهدوی یاری می‌رسانند، بلکه می‌توانند به عنوان ابزاری برای ایجاد تحول در جامعه و ارتقاء سطح آگاهی‌های اجتماعی عمل کنند. هنرمندان و نویسندگان نیز با خلق آثار جدید خود - همچون شعر، داستان و دیگر قالب‌های هنری - می‌توانند به زنده نگه داشتن این

۱. حکم انتصاب آقای محمدهاشمی به سمت ریاست سازمان صدا و سیما، ۱۳۶۸/۶/۲.

۲. بیانات در دیدار با مسئولان صدا و سیما، ۱۳۸۳/۹/۱۱.

۳. همان.

مفاهیم و ترسیم آینده‌ای روشن بپردازند.^۱

۱-۱-۴. نقش جوانان

اگر بخواهیم نقش جوان را در جامعه به تصویر بکشیم، باید اذعان داشت که جوانان موتور محرک جامعه‌اند و بیشترین نقش را ایفا می‌کنند. دولت تراز می‌داند که تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی و دستیابی به جامعه مهدوی به دست جوانان امکان‌پذیر است؛ از این رو باید جوان را دریابد، به او میدان دهد و با توجه به سازوکارهای لازم، خودباوری و استقلال فرهنگی را در او ایجاد کند. استقلال فرهنگی به معنای سبک زندگی ایرانی اسلامی است که مخالف هرگونه تقلید کورکورانه از غرب می‌باشد.

جوانی که با مفاهیم انتظار آشنا باشد، در برابر سختی‌ها مقاوم و صبور خواهد شد، با انگیزه حرکت می‌کند و از دل مردگی و افسردگی‌های می‌یابد. چنین جوانی روح پویایی را در جامعه زنده کرده و آن را به سمت تعالی و شکوفایی سوق می‌دهد.^۲

دولت باید زمینه‌های لازم را برای مشارکت جوانان در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و دیگر حوزه‌ها فراهم سازد. اجرای برنامه‌های آموزشی، مشاوره‌ای و حمایتی ویژه جوانان می‌تواند آنان را در این مسیر تشویق و توانمند کند. دولت تراز نیز می‌تواند با شناخت درست از ظرفیت‌های کشور، به ویژه ظرفیت‌های قشر جوان، و با تلاش برای شکوفا ساختن استعدادهای علمی و فکری نسل جوان بالنده، در مسیر پیشرفت و تعالی جامعه گام بردارد.^۳

۲-۱. تقویت روحیه امید و انتظار

امام رضا^{علیه السلام} به واسطه پدران‌شان از رسول خدا^{صلی الله علیه و آله} روایت کرده‌اند که فرمود: «بهترین اعمال امت

۱. رک: بیانات در دیدار شاعران در شب میلاد امام حسن مجتبی علیه السلام، ۱۳۹۲/۵/۱.

۲. ملایی، حسن، ما منتظریم، ص ۲۰۸.

۳. پیام به گردهمایی ویژه دانشگاهیان و دانشجویان در تجلیل از حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸/۳/۱۲.

من، انتظار فرج است.»^۱ فلذا تقویت روحیه امید و انتظار توسط دولت تراز در جامعه، یکی از اهداف کلیدی در ترویج فرهنگ مهدویت است. انتظار فرج از بزرگ‌ترین راه‌های پیروزی به شمار می‌رود؛ چراکه هر گروهی که چراغ امید در دلشان خاموش شود، هرگز روی سعادت را نخواهد دید. انتظار، به معنای چشم‌به‌راه بودن است و این چشم‌به‌راهی به تناسب بستر و زمینه آن ارزش می‌یابد. انتظار تنها محصور و محدود به یک حالت درونی نیست، بلکه به عرصه بیرونی سرایت کرده و به حرکت، تلاش و دست‌به‌کار شدن می‌انجامد.^۲ بسط روحیه امید و انتظار در میان مردم از دیگر اقدامات کلیدی است که دولت باید با ارائه طرح‌ها و برنامه‌هایی که نویدبخش آینده‌ای روشن و مهدوی هستند، این روحیه را تقویت کند. رسانه‌ها نیز می‌توانند با تولید محتوای مثبت و امیدبخش در این راستا نقش مهمی ایفا نمایند. امام راحل در مورد انتظار فرج فرمودند: «انتظار فرج، انتظار قدرت اسلام است.»^۳

۳-۱. حمایت از هنر و ادبیات مهدوی

حمایت از هنر و ادبیات مهدوی به معنای ترویج، تقویت و توسعه آثاری است که به موضوع مهدویت و شخصیت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه پرداخته‌اند. این حمایت می‌تواند از جنبه‌های مختلف مالی، معنوی و اجتماعی صورت گیرد. حمایت از هنر و ادبیات مهدوی یک تلاش جمعی است که به تقویت و توسعه فرهنگ عمومی کمک می‌کند. با چنین حمایتی، نه تنها خلاقیت و نوآوری در تولید آثار مهدوی افزایش می‌یابد، بلکه مفاهیم عمیق دینی و معنوی نیز در جامعه زنده نگه داشته می‌شوند.

سخنان مقام معظم رهبری در میان هنرمندان و شعرا تأییدکننده این حقیقت است که هنرمند جزو زبندگان جامعه است و مسئولیتی سنگین‌تر بر دوش دارد. هنرمند یک نخبه برجسته است

۱. صدوق، کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۶۴۴.

۲. بالادستیان و همکاران، نگین آفرینش، ج ۱، ص ۱۳۶.

۳. امام خمینی، صحیفه امام، ج ۷، ص ۲۵۵.

که می‌تواند با آثار خود مسیر فرهنگ و اندیشه جامعه را روشن سازد.^۱

دولت می‌تواند با حمایت از هنرمندان و نویسندگان، خلق آثار هنری و ادبی مرتبط با مهدویت را ترویج کند. برگزاری جشنواره‌های فرهنگی، نمایشگاه‌ها و برنامه‌های هنری متنوع می‌تواند به بازتاب هرچه بهتر ارزش‌های مهدوی در جامعه کمک نماید. یکی از نکاتی که دولت تراز باید مورد توجه قرار دهد، عامل و ابزار هنر است؛ چراکه غرب با استفاده از این ابزار، فرهنگ غلط و هویت‌سوز خود را اشاعه و تبلیغ می‌کند. دولت تراز می‌تواند همچون سدی محکم با بهره‌گیری از هنر، در برابر تهاجم فرهنگی بیگانگان ایستادگی کند و مسیر فرهنگ اسلامی ایرانی را تقویت نماید.^۲

۴-۱. ایجاد محیط‌های مناسب برای فعالیت‌های فرهنگی

دولت باید فضاها و فرهنگ‌های مناسب را برای ترویج مفاهیم مهدوی فراهم سازد. این امر شامل ساخت کتابخانه‌ها، مراکز فرهنگی و هنری و برگزاری جلسات اجتماعی در مساجد و حسینیه‌ها می‌باشد. هرچه از فضایل اخلاقی و ارزش‌های اسلام فاصله بگیریم، مشکلات و گره‌های زندگی بغرنج‌تر خواهد شد. بنابراین، دولت تراز می‌تواند از ظرفیت‌های موجود در پارک‌ها و بوستان‌ها - که به ظاهر فرهنگی نیستند اما محل رفت‌وآمد عموم مردم‌اند - بهره‌برد و همچنین در محیط‌های فرهنگی مراکز دولتی و غیردولتی، برنامه‌ریزی لازم در راستای فعالیت‌های فرهنگی را انجام دهد.^۳ دولت تراز در این جهت می‌تواند دو کار عمده انجام دهد:

۱. توسعه زیرساخت‌های فرهنگی: این امر می‌تواند به تولید محتوای رسانه‌ای با مضامین مهدوی - شامل فیلم‌ها، مستندها و برنامه‌های تلویزیونی - منجر شود و به ترویج فرهنگ مهدوی کمک کند. دولت می‌تواند با حمایت از رسانه‌ها، آنان را به پرداختن به این موضوع ترغیب نماید.

۱. بیانات در دیدار شاعران در شب میلاد امام حسن مجتبی علیه السلام، ۱۳۹۲/۵/۱.

۲. بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳.

۳. بیانات در دیدار اعضای شورای شهر و شهردار تهران، ۱۳۸۲/۹/۱۷.

توسعه زیرساخت‌های فرهنگی نه تنها به تحقق جامعه مهدوی کمک می‌کند، بلکه موجب افزایش سرمایه اجتماعی، همبستگی و همدلی میان مردم خواهد شد. این روند در نهایت به ساخت جامعه‌ای شاداب و پویا کمک می‌کند که ارزش‌های فرهنگی خود را حفظ کرده و برای ظهور قدمی مؤثر بردارد.

۲. حمایت از مؤسسات فرهنگی: دولت می‌تواند با حمایت مالی و معنوی از مؤسسات و نهادهای فرهنگی فعال در حوزه فرهنگ مهدوی، به گسترش فعالیت‌های فرهنگی کمک شایانی کند. این حمایت، زمینه‌ساز تولید آثار فاخر و اثرگذار خواهد بود که در ارتقاء سطح آگاهی عمومی و تقویت باورهای دینی نقش بسزایی دارند.

۱-۵. افزایش تعاملات بین‌المللی فرهنگی

دولت می‌تواند با برقراری تعاملات و تبادلات فرهنگی با دیگر کشورها، به ویژه کشورهای اسلامی، آموزه‌های مهدوی را به جهانیان معرفی کند. این اقدامات می‌تواند شامل برگزاری کنفرانس‌ها و رویدادهای فرهنگی بین‌المللی باشد که نقش مهمی در گسترش فرهنگ مهدوی ایفا می‌کنند. بی‌تردید، فرهنگ به برنامه‌ریزی دقیق نیاز دارد و بدون طرح‌های راهبردی و منسجم، دستیابی به اهداف بلندمدت امکان‌پذیر نخواهد بود.^۱

در این راستا، دولت تراز می‌تواند با فرهنگ‌سازی صحیح، موانع موجود را شناسایی کرده و عناصر مخرب و مفسد را از میان بردارد. این اقدام نه تنها به پاک‌سازی فضای فرهنگی و اجتماعی کمک می‌کند، بلکه زمینه را برای رشد و شکوفایی ارزش‌های مهدوی در جامعه فراهم می‌سازد.^۲ همچنین دولت تراز می‌تواند با ایجاد شبکه‌های فرهنگی و علمی متشکل از پژوهشگران و اندیشمندان در حوزه مهدویت و مطالعات دینی، به توسعه همکاری‌ها و تبادل

۱. بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۹/۶/۲۵.

۲. بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، سبک زندگی، ص ۱۴۴.

اطلاعات کمک کند. تولید و انتشار محتوا، توسعه فعالیت‌های هنری و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین می‌تواند در این مسیر بسیار اثرگذار باشد. با ایجاد بسترهای مناسب برای گفت‌وگو و همکاری‌های علمی و فرهنگی، می‌توان امید داشت که ارزش‌های مهدوی در سطح جهانی ترویج یافته و جایگاه خود را در میان ملت‌ها تثبیت کند.

۱-۶. ترویج رفتارهای اخلاقی و معنوی در بدنه جامعه

دولت می‌تواند با اجرای برنامه‌های آموزشی و عملی، رفتارهای اخلاقی و معنوی را در میان امت ترویج دهد. حکومت امام مهدی عج، حکومت خدا و ارزش‌های الهی خواهد بود و در رأس برنامه‌های خود، ترویج ارزش‌های اخلاقی را قرار خواهد داد.^۱ مقام معظم رهبری در این زمینه تأکید دارند که جامعه مهدوی بر پایه انسان‌سازی، اخلاق و عدالت بنا می‌شود و بدون تربیت انسان‌ها، جامعه به بنیاد صحیح دست نخواهد یافت. مقام معظم رهبری می‌فرمایند:

«اخلاق وقتی نبود، بی اخلاقی حاکم شد، حرص‌ها، هوای نفس‌ها، جهالت‌ها، دنیاطلبی‌ها، بغض‌های شخصی، حسادت‌ها، بخل‌ها، سوءظن‌ها وارد شد، زندگی سخت خواهد شد و قدرت نفس از انسان سلب خواهد گشت.»^۲ قرآن در این باره می‌فرماید: (لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لِنِي ضَالِّينَ ^۳)^۳ مبین، یعنی وارد ساختن حقایق دین در درون جان آن‌ها و به دنبال آن تزکیه نفوس و تربیت ملکات اخلاقی و انسانی.

بنابراین از دولت تراز انتظار می‌رود که برای ترویج و ارتقاء معنویت و اخلاق، در گام نخست

۱. مجدی، حسین، آرمان شهر صاحب الزمان پایانی برجامعه آخرالزمان، ص ۱۰۱.

۲. بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۴/۶/۸.

۳. سوره آل عمران، آیه ۱۶۴. یقیناً خدا بر مؤمنان ممت نهاد که در میان آنان پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می‌خواند و [از آلودگی‌های فکری و روحی] پاکشان می‌کند، و کتاب و حکمت به آنان می‌آموزد، و به راستی که آنان پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند.

مدیرانی الگو برگزینند؛ مدیرانی که شاخصه‌های اعتقادی و اخلاقی را دارا باشند. زیرا برای تحقق جامعه مهدوی، سلامت عقیدتی و اخلاقی کارگزاران نظام شرط نخست و اساسی است. تنها در سایه چنین مدیرانی می‌توان مسیر جامعه را به سوی ارزش‌های الهی و مهدوی هدایت کرد.

۱-۷. بینش تمدنی

کسی که به طور ویژه جامعه بشری را از آن جهت که ما امروز تمدن مینامیم، مورد تفحص و کاوش قرار داده، خواجه نصیرالدین طوسی (۵۹۷-۶۷۲ق) بوده باشد. او در کتاب اخلاق ناصری به کلمه تمدن اشاره می‌کند.^۱ امام خمینی در خصوص تمدن و انتظار فرج تأکید دارند که تمدن حقیقی، همان تمدن اسلامی است که بر پایه اخلاق، معنویت و عدالت بنا می‌شود و تنها در سایه حکومت الهی امام مهدی عجله تعالی فرجه تحقق خواهد یافت. امام راحل در این باره می‌فرماید:

«تمدن اسلامی با حکومت اسلامی ایجاد می‌شود و حکومت اسلامی با اراده محکم مسلمین و در رأس آن‌ها جوانان شکل می‌گیرد. تمدن اسلامی برای احیای خود، به جوانان و اندیشمندان نیاز دارد، این‌گونه جوانان که در واقع نخبگان اسلامی اند، در دامان دو مرکز بزرگ رشد و فهم اندیشه، یعنی حوزه و دانشگاه تربیت می‌شوند.»^۲

دولت تراز برای جامعه عمل پوشاندن به جامعه مهدوی باید اعتقاد راسخ به مبانی امامین انقلاب و پایبندی به آرمان‌های نظام اسلامی داشته باشد؛ زیرا تحقق ظهور منجی عالم، نیازمند بینش تمدن اسلامی است. در این مسیر، دو بازوی نیرومند و کارآمد یعنی حوزه و دانشگاه باید در جهت تحقق این هدف والا به‌کار گرفته شوند تا با هم‌افزایی علمی، فرهنگی و اعتقادی، زمینه‌های شکل‌گیری جامعه‌ای مهدوی فراهم گردد.

۱. رجبی، علی اصغر، تمدن نوین اسلامی چالش‌ها و راهبردها، ص ۳۳.

۲. همان، ص ۳۹.

۲. راهبرد سیاسی-اجتماعی دولت تراز انقلاب اسلامی

۱-۲. قانون گرا و ضد فساد

یکی از وظایف دولت تراز این است که در مرحله نخست، خود قانون را رعایت کرده و حد قانونی خویش را بشناسد و از آن تجاوز نکند؛ زیرا این تجاوز به معنای خوی استکباری و استبدادی است. دولتی که گرفتار فساد مالی، فساد اخلاقی و فساد سیاسی شود، هرگز قادر نخواهد بود جامعه آرمانی و مهدوی را تحقق بخشد. نخستین اقدام دولت تراز باید این باشد که نه تنها همه عوامل فساد، بلکه انگیزه‌های فساد را نیز در زمینه‌های گوناگون با جدیت ریشه‌کن سازد.^۱ رهبر معظم انقلاب بارها تأکید کرده‌اند که مبارزه با فساد یک وظیفه اساسی و حیاتی برای نظام اسلامی است و بدون آن، جامعه به سمت تباهی و فروپاشی پیش خواهد رفت. ایشان فساد را همچون ویروسی می‌دانند که اگر ریشه‌کن نشود، همه ارکان جامعه را آلوده می‌سازد.

«بعضی‌ها وقتی صحبت از مبارزه می‌شود، تصور می‌کنند که مبارزه با فساد، یک بهانه سیاسی برای برخورد با این و آن است؛ این غلط است. در هر جامعه‌ای اگر نقطه فاسد، شناسایی، کنترل و قلع و قمع شد، فساد متوقف می‌ماند و الارشد پیدا می‌کند.»^۲

بنابراین، دولت تراز با پایبندی به قوانین و مبارزه جدی با فساد می‌تواند در راستای تحقق جامعه مهدوی حرکت کند. چنین دولتی با قانون‌مداری و سلامت در عملکرد، زمینه‌ساز شکل‌گیری جامعه‌ای خواهد شد که بر پایه عدالت، معنویت و ارزش‌های الهی بنا شده است.

۲-۲. تقویت وحدت ملی

یکی از حربه‌ها و ترفندهای راهبردی دشمنان ایران اسلامی و جوامع غربی، ایجاد اختلاف و تحریک گسل‌های اجتماعی با شعار معروف «اختلاف بینداز و حکومت کن» بوده و هست.

۱. موسسه تنظیم نشر و آثار امام خمینی (ره)، حکومت اسلامی و ولایت فقیه در اندیشه امام خمینی، ص ۳۴۳.

۲. بیانات در جمع ده‌ها هزار نفر از راهیان نور و قشرهای مختلف مردم در پادگان دو کوهه، ۱۳۸۱/۷/۹.

مهم‌ترین گسل‌هایی که دشمنان بر آن تمرکز کرده‌اند عبارتند از:

۱. شکاف‌های قومیتی
  ۲. حقوق زنان و جریان فمینیسم‌گرایی
  ۳. دوقطبی‌سازی سیاسی بر پایه احزاب
  ۴. مسائل اقتصادی مانند بی‌عدالتی، فساد و تبعیض
  ۵. بیکاری و مشکلات طبقه کارگر
  ۶. اختلاف طبقاتی و حاشیه‌نشینی
  ۷. بحران‌های زیست‌محیطی مانند بحران آب
  ۸. مسائل دینی و مذهبی همچون اختلاف میان شیعه و اهل تسنن
  ۹. آزادی و حق بیان
  ۱۰. انتخابات و نهادهای نظارتی
- مقام معظم رهبری می‌فرمایند:

«بعضی‌ها آتش افروزی‌های سیاسی و جناحی می‌کنند. عده‌ای کأنه برای این کار مأموریت دارند. من می‌بینم در داخل کشور خودمان که یک عده‌ای می‌خواهند عناصر، جناح‌ها و افراد مختلف را به جان هم بیاندازند و ایجاد اختلاف کنند این خلاف تقواست.»^۱

دولت تراز از هرگونه اختلاف‌افکنی، تهمت‌پراکنی، عیب‌جویی، کینه‌توزی، بی‌انصافی و تخریب یکدیگر جلوگیری کرده و سردمدار وفاق ملی است؛ زیرا می‌داند دامن‌زدن به اختلافات و منازعات درونی موجب فشل شدن جامعه و جسورتر شدن دشمن خواهد شد. قرآن کریم

۱. بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۹/۵/۲۷.

می فرماید: (وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَّزِعُوا فَتَنَفْسُلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَأَصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ)^۱.

برای تقویت وحدت ملی باید به ارزش‌های مشترکی که همه اقشار و گروه‌های مختلف جامعه به آن پایبند هستند، توجه ویژه‌ای داشت. این ارزش‌ها شامل اصولی همچون استقلال، استکبارستیزی، عدالت، آزادی، مبارزه با فساد و مبارزه با ظلم می‌شود. علاوه بر این، دولت تراز نباید فراموش کند که در دنیای کنونی، رسانه‌ها و فضای مجازی نقش بسزایی در شکل‌دهی افکار عمومی دارند. گسترش اخبار جعلی، شایعات و اطلاعات نادرست می‌تواند به تفرقه و بی‌اعتمادی در جامعه منجر شود. بنابراین، برای تقویت وحدت ملی باید در برابر این چالش‌ها ایستادگی و مقابله کرده و اعتماد عمومی را تقویت نمود.

۲-۳. امنیت همگانی

از جمله شاخصه‌های دولت تراز برای تحقق جامعه مهدوی، برقراری امنیت همگانی است. امنیت، بستر اصلی برای رشد معنویت، عدالت و شکوفایی اجتماعی به شمار می‌آید و بدون آن، هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند به آرمان‌های الهی و مهدوی دست یابد. دولت تراز با ایجاد امنیت پایدار در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، زمینه را برای تحقق ارزش‌های مهدوی و شکل‌گیری جامعه‌ای سالم و پویا فراهم می‌سازد.^۲ امنیت همگانی به عنوان یکی از ارکان بنیادی هر جامعه، در نظام‌های سیاسی مختلف به اشکال گوناگون تعریف و مدیریت می‌شود. در چارچوب انقلاب اسلامی ایران، امنیت همگانی نه تنها یک ضرورت سیاسی، بلکه یک اصل اخلاقی و اجتماعی نیز به شمار می‌آید. امنیت همگانی به معنای تأمین احساس امنیت و آرامش برای تمام افراد جامعه است و ابعاد گوناگونی همچون امنیت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روانی را در بر می‌گیرد.

۱. سوره انفال، آیه ۴۶. و از خدا و پیامبرش فرمان برید، و با یکدیگر نزاع و اختلاف مکینید، که سست و بد دل می‌شوید، و قدرت و شوکتتان از میان می‌رود؛ و شکیبایی ورزید؛ زیرا خدا با شکیبایان است.

۲. رجبی، جامعه مهدوی توحید و عبودیت امنیت و عدالت اجتماعی، ص ۷۲.

در نظام جمهوری اسلامی ایران، امنیت همگانی به طور مستقیم با اصول بنیادین اسلام، مانند عدالت، استقلال و آزادی پیوند دارد. در حاکمیت امام مهدی عج که دوران فراگیری همه نیکی‌ها در عرصه‌های مختلف زندگی است. امنیت به عنوان یکی از بزرگ‌ترین نعمت‌های الهی و عالی‌ترین آرزوهای انسان تحقق خواهد یافت و جامعه‌ای سرشار از آرامش، عدالت و معنویت شکل خواهد گرفت.^۱

دولت تراز برای تحقق جامعه مهدوی، امنیت را که چارچوب و بنای آن جامعه است، بر عهده دارد و با برنامه‌ریزی و اتخاذ تدابیر لازم در این مسیر گام بر می‌دارد. با این حال، دستیابی به امنیت همگانی با چالش‌هایی همچون تهدیدات داخلی و خارجی، بحران‌های اقتصادی و نارضایتی‌های اجتماعی مواجه است. برای مقابله با این چالش‌ها، دولت تراز باید سیاست‌های جامع و هوشمندانه‌ای را اجرا کند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به تشدید همکاری‌های اطلاعاتی، تقویت سیستم‌های امنیتی و پیشگیری از وقوع بحران‌ها اشاره کرد.

۲-۴. استقلال‌گرا و استکبارستیز

یکی از مبانی اصلی استقلال، توحید است. دین مبین اسلام، دینی توحیدی است و توحید یعنی گردن نهادن، تسلیم شدن و اطاعت تنها در برابر خداوند رحمان و نه هیچ قدرت دیگری. بنابراین، دولت تراز می‌داند که اگر یک کشور یا ملتی متکی به غیر باشد، دو چیز مهم را از دست خواهد داد: نخست، عزت نفس، هویت و افتخارات خویش؛ دوم، منافع ملی و اجتماعی.

توحید به معنای ابطال ترس از قدرت‌های مادی و شیطانی و دل بستن و تکیه بر قدرت لایزال و حکمت الهی است. فهم مسئله توحید در ظاهر شاید ساده به نظر آید، اما در حقیقت برای بسیاری، دریافت عمق آن سخت و پیچیده است. توحید یعنی تسلیم نشدن در برابر قدرت‌های شیطانی و مادی و نپذیرفتن آنان به عنوان سرپرست و مرجع. بنابراین یکی از لوازم کسب

۱. نگین آفرینش، ج ۱، ص ۲۱۶.

استقلال، موحدانه زندگی کردن است. آیه شریفه در این باره می‌فرماید: (وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ).^۱

مقام معظم رهبری بارها تأکید کرده‌اند که جامعه‌ای متکی بر توحید، نه تنها به خداوند توکل دارد، بلکه در برابر زورگویان و مستکبران عالم ایستادگی می‌کند و زیر بار تحمیل آنان نمی‌رود:

«در دوران سلطه‌ی استکبار، غفلت از توحید ناب اسلامی صحنه را برای بت‌های استعمار باز گذارد و به خداوندان زر و زور، فرصت تاخت و تاز داد. دشمنان با نقشه‌های از پیش آماده شده، دین را در کشورهای اسلامی از عرصه زندگی اجتماعی جدا کردند و شعار جدایی دین از سیاست را عملیاتی کردند؛ نتیجه این شد که پیشرفت علمی غرب بتواند این کشور را یکباره به صورت تابعی از کشورهای صنعتی در آورد و سرنوشت سیاسی و اقتصادی آن را برای مدت‌های طولانی و جبران ناپذیر، به دست غارتگران غربی بدهد.»^۲

۲-۵. مسئولیت‌پذیری و خدمت‌گزار و مردمی

دولت تراز برای تحقق جامعه مهدوی ناگزیر باید ویژگی‌های مشخصی داشته باشد تا بتواند در دستیابی به اهداف خود موفق شود. از مسئولیت‌های مهم دولت تراز، شفافیت و ارتباط مؤثر با مردم است؛ چراکه عدم ارتباط مؤثر میان دولت و مردم یکی از موانع اساسی در مسیر تحقق جامعه مهدوی به شمار می‌آید. اگر مردم احساس کنند که صدایشان شنیده نمی‌شود یا اطلاعات صحیح و به موقع در اختیارشان قرار نمی‌گیرد، از مشارکت و حمایت دولت خودداری خواهند کرد. امام خمینی در این زمینه می‌فرماید:

«کارگزاران نظام باید هم در نیت و هم در عمل خادم ملت باشند؛ که اگر خدایی نکرده

۱. سوره نحل، آیه ۳۶.

۲. پیام به مناسبت اولین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۶۹/۳/۱۰.

این پیوند سست و گسسته شود، کار همان خواهد شد که در آغاز بود. مسئولان باید با مردم صادق باشند، اعتماد مردم را حفظ کنند و خدمت به ملت را وظیفه اصلی خود بدانند.»

مقام معظم رهبری می‌فرمایند:

«معتقدم که یک مسئول نباید اجازه دهد که از واقعیات جامعه و از خبرهایی که در جامعه است، دور بماند. البته انقطاع از مردم که به تعبیر امیرالمومنین علیه السلام احتجاب از مردم است که بسیار خطرناک است.»^۱

امیرالمومنین علیه السلام در نهج البلاغه می‌فرماید:

(وَأَمَّا بَعْدُ، فَلَا تُطَوَّلَنَّ احْتِجَابَكَ عَنْ رَعِيَّتِكَ، فَإِنَّ احْتِجَابَ الْوَلَاةِ عَنِ الرَّعِيَّةِ شُعْبَةٌ مِّنَ الصِّيقِ، وَقَلَّةٌ عِلْمٌ بِالْأُمُورِ).^۲

بنابراین، دولت تراز داعیه‌دار اسلام و قرآن است و همواره خود را خادم ملت می‌داند، نه حاکم و بزرگ مردم. چنین دولتی با احساس تعهد و تکلیف عمل می‌کند و هیچ‌گونه لابی‌گری، بی‌مبالاتی و وادادگی را به خود راه نمی‌دهد؛ بلکه مسئولیت‌پذیر بوده و در همه عرصه‌ها خادم امت و مردم است.

۳. راهبرد اقتصادی دولت تراز انقلاب اسلامی

این دولت تراز، دارای راهبردهای مهم اقتصادی است که در ابعاد مختلف به تامین نیازهای ضروری افراد پرداخته و فضا را برای مدیریت هدفمند خود و جهت دهی صحیح به جامعه فراهم می‌آورد. در ادامه به این موارد اشاره خواهد شد:

۱. بیانات و پرسش و پاسخ در جمع دانشجویان و اساتید دانشگاه صنعتی امیرکبیر، ۱۳۷۹/۱۲/۹.
۲. نهج البلاغه، نامه ۵۳. هیچ‌گاه خود را فراوان از مردم پنهان مدار، که پنهان بودن رهبران، نمونه‌ای از تنگ‌خویی و کم‌اطلاعی در امور جامعه می‌باشد. رک: بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها، ۱۳۹۷/۳/۲۰.

۳-۱. تعلیم و تربیت نیروی انسانی کارآمد

تعلیم و تربیت نیروی انسانی به معنای پرورش افرادی است که با استناد به ارزش‌های انسانی، برای تحقق جامعه مهدوی به رشد و تعالی جامعه بشری می‌اندیشند. برای تشکیل دولت تراز و جامعه مهدوی و همچنین بسط این اندیشه به سایر ملل، وجود دو عنصر اساسی ضروری است.^۱ نخست، تولید اندیشه و سپس تربیت انسان اهمیت می‌یابد؛ زیرا تربیت انسان در ایجاد و بسط جامعه مهدوی نقشی ویژه و بنیادین دارد. جامعه‌ای که بر پایه اندیشه صحیح و تربیت الهی شکل گیرد، قادر خواهد بود مسیر تحقق عدالت، معنویت و رشد همه‌جانبه را هموار سازد.

تربیت نیروی انسانی کارآمد از برجسته‌ترین کارهای انبیاء الهی در طول تاریخ بوده است که قرآن به آن اشاره می‌کند و می‌فرماید: (رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ).^۲ در این آیه شریفه تعلیم مقدم بر تزکیه شده است. از آن جایی که تعلیم مقدم شده، اشاره به وضع طبیعی است. یعنی تا تعلیمی نباشد، تزکیه صورت نمی‌گیرد.^۳

مسئله تزکیه، تزکیه اعتقادی و علمی و اعتقادی و عملی است.^۴ یعنی اگر علم و مادیات در کنار خودسازی و تربیت قرار نگیرند، نمی‌توان انتظار داشت که نیروی انسانی کارآمد با روحیه انقلابی بتواند جامعه مهدوی را محقق سازد.

قرآن کریم اشاره دارد که (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فِئْتَبَّتْكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ).^۵ ویژگی‌های نیروی انسانی کارآمد شامل تعهد و مسئولیت‌پذیری، توانایی در برقراری ارتباط مؤثر با دیگران، قابلیت تحلیل و بررسی مسائل و

۲. بقره: ۱۲۹.

۳. مکارم و دیگران، تفسیرنمونه، ج ۱، ص ۴۵۷ و ۴۵۸.

۴. بیانات در دیدار دانشجویان فردوسی مشهد، ۱۳۸۶/۲/۲۵.

۵. مائده، ۱۰۵.

ارائه راه‌حل‌های نوآورانه است. این خصوصیات از ارکان مبرم چنین نیرویی به شمار می‌آیند. دولت تراز از این سرمایه عظیم انسانی با ظرفیت‌های بسیار بالا در جهت تحقق اهداف والا و مقدس خویش بهره می‌برد.

۲-۳. پرهیز از اسراف و مصرف‌گرایی

اسراف به معنای هزینه‌کردن غیرمنطقی و نابجای منابع، اعم از مالی، انسانی و طبیعی است. اسراف می‌تواند به آسیب‌های جدی در اقتصاد، محیط‌زیست و جامعه منجر شود. در مقابل، مصرف‌گرایی به معنای تلاش برای به‌دست آوردن اموری است که جزو بایسته‌های ضروری حیات انسان نیستند و تنها به شکل‌گیری نیازهای کاذب و وابستگی‌های بی‌ثمر منجر می‌شوند.^۱ از جمله کارهای دولت تراز، ترویج فرهنگ صرفه‌جویی است. دولت با برنامه‌ریزی‌های آموزشی و فرهنگ‌سازی می‌تواند آگاهی عمومی را در مورد مضرات اسراف و فواید صرفه‌جویی افزایش دهد. همچنین، برنامه‌های تبلیغاتی و آموزشی در رسانه‌ها می‌تواند به نهادینه شدن این فرهنگ در جامعه کمک کند.

از جمله مسائلی که به بی‌عدالتی اجتماعی منجر می‌شود، اسراف و زیاده‌روی در پوشاک، خوراک، انرژی و تجملاتی شدن جامعه است؛ اموری که در نهایت موجب انحطاط و نابودی اقتصاد خواهد شد و به دنبال آن، قهر و عذاب الهی را در پی دارد. آیه شریفه می‌فرماید: (يَا بَنِي

آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ).^۲

دولت تراز برای جلوگیری از اسراف و فرهنگ غلط مصرف‌گرایی، با استفاده از ابزارهای تبلیغ و آگاهی‌بخشی به آحاد جامعه و همچنین با تقویت مدیریت و نظارت در تمامی سطوح می‌تواند گام‌های مؤثری بردارد.

۱. بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳.

۲. اعراف، ۳۱.

۳-۳. حمایت از تولید ملی و اقتصاد مقاومتی

یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی است. در دنیای کنونی، حمایت از تولید ملی به یکی از مؤلفه‌های کلیدی در تحقق اقتصاد پایدار و پیشرفت اجتماعی تبدیل شده است. برای پیشرفت اقتصاد، با توجه به تحولات سریع اقتصادی و نیاز به رونق تولید داخلی، باید با رویکردی جامع و کارآمد از تولیدکنندگان داخلی پشتیبانی شود.^۱ دولت تراز با ایجاد توازن پایدار میان تقاضا و عرضه و همچنین با حمایت از حقوق و منافع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان می‌تواند نقش ارزنده‌ای ایفا کند. این رویکرد نه تنها به تولیدکنندگان داخلی کمک می‌کند تا در برابر چالش‌های بین‌المللی و داخلی توان و مقاومت بیشتری از خود نشان دهند، بلکه به رشد و توسعه اقتصادی کشور نیز یاری شایانی خواهد رساند.

تقویت تولید داخلی می‌تواند منجر به ایجاد شغل‌های جدید و همچنین بهبود شرایط کاری برای آحاد جامعه شود. این امر نه تنها به کاهش بیکاری کمک می‌کند، بلکه موجب افزایش رفاه اجتماعی و ارتقای سطح زندگی مردم خواهد شد.^۲ این امر به کاهش نرخ بیکاری و بهبود معیشت خانواده‌ها کمک می‌کند. تقویت تولید داخلی به استقلال اقتصادی کشور یاری می‌رساند تا به خودکفایی در تولید و کاهش وابستگی به واردات کالاهای اساسی دست یابد و از نوسانات بازارهای جهانی در امان بماند. از مهم‌ترین راه‌های حمایت از تولید ملی می‌توان با مبارزه جدی دولت تراز با قاچاق^۳، تقویت بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک نهضت کاهش خام‌فروشی^۴، تسهیل در سرمایه‌گذاری و کاهش واردات کالاهای مصرفی^۵ اشاره نمود.

بنابراین، دولت تراز برای بهبود وضعیت اقتصادی، معتقد به اقتصاد مقاومتی بوده و حامی

۱. بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم رضوی، ۱۳۹۵/۱/۱.

۲. بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۴/۴/۲.

۴. بیانات در حرم مطهر رضوی در اولین روز سال، ۱۳۹۴/۱/۱.

۵. همان.

تولید داخلی است.

۳-۴. شفافیت و سلامت مالی

شفافیت و سلامت مالی به عنوان یکی از اصول اساسی مطرح است؛ اصولی که رهبر معظم انقلاب در اجرای بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی، سیاست‌های کلی سلامت را - پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام - ابلاغ کردند.

اداره امور مالی دولت تراز به معنای روشن بودن فرآیندها، اطلاعات و نتایج مالی است؛ امری که موجب افزایش اعتماد عمومی می‌شود. در این راستا، دولت تراز باید به دنبال ایجاد نظام مالی شفاف و سالم باشد تا بتواند منابع مالی را به بهترین نحو مدیریت کرده و به رضایت امت دست یابد.

سلامت مالی نیز به معنای توانایی دولت تراز در مدیریت منابع مالی، پایبندی به بودجه و تحقق اهداف مالی بدون ایجاد فشار بر نسل‌های آینده است. دولت تراز باید توجه داشته باشد که مدیریت مالی صحیح شامل برنامه‌ریزی، نظارت و ارزیابی مداوم بر عملکرد مالی خواهد بود. امام خامنه‌ای در این باره می‌فرمایند:

«محمصور بودن اطلاعات، محدود بودن اطلاعات به بعضی از افراد، دون بعضی، موجب ویژه خواری‌های عجیب می‌شود که گاهی ثروت‌های باد آورده‌ی یک شبه را برای افرادی که سوء استفاده چپ هستند فراهم کند. اطلاعات باید عمومی و شفاف سازی اطلاعات صورت بگیرد.»^۱

۱. بیانات در دیدار فعالان بخش‌های اقتصادی کشور، ۱۳۹۰/۵/۲۶.

نتیجه گیری

برنامه‌های دولت تراز باید همگی در راستای آموزه‌های مهدویت تنظیم شوند؛ چراکه یکی از اصول اساسی در دولت تراز، اجرای کامل عدالت است. همان‌گونه که در روایات آمده، امام مهدی عجله الله تعالی فرجه به عنوان منجی بشریت، عدالت را در سراسر گیتی برقرار خواهد ساخت. از این رو، همگرایی میان آموزه‌های مهدوی و برنامه‌های دولت تراز می‌تواند به عنوان ابزار و انگیزه‌ای برای دستیابی به جامعه‌ای متعالی و مبتنی بر عدالت و انصاف در نظر گرفته شود.

با توجه به مبانی امامین انقلاب، دولت تراز باید در افق زمانی مشخص به سوی تحقق جامعه مهدوی حرکت کند. در این مسیر، برنامه‌ها و راهبردهای دولت تراز باید به گونه‌ای طراحی شوند که زمینه‌ساز ظهور امام مهدی عجله الله تعالی فرجه و تحقق آرمان‌های جهانی آن حضرت باشند. این امر نیازمند همگرایی میان دو سطح نظری و عملی است:

- سطح نظری: برنامه‌ها باید بر اساس اصول و آموزه‌های مهدوی تدوین شوند.
- سطح عملی: اقدامات دولت باید در راستای پیشبرد شرایط برای ظهور و تأسیس حکومت جهانی حضرت صاحب‌الزمان عجله الله تعالی فرجه باشد.

در کنار تحقق اهداف اقتصادی و اجتماعی، دولت تراز باید به تربیت نسل جدیدی از انسان‌ها بپردازد که ارزش‌های مهدوی و اخلاقی را در خود پرورش دهند. این نسل باید آگاهی لازم را در خصوص آرمان‌های مهدوی و نحوه ایجاد جامعه‌ای بر اساس این آرمان‌ها داشته باشد. از این رو، همگرایی برنامه‌های دولت تراز با مبانی مهدوی به ایجاد فرهنگ عمومی مبتنی بر احکام اسلامی کمک می‌کند تا تربیت چنین نسلی برای پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در فرآیندهای اجتماعی، آمادگی لازم را داشته باشد.

منابع

قرآن کریم

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، *کمال الدین و تمام النعمه*، نشر اسلامیه، تهران، ۱۳۹۵ ق.
۲. احمدی، محمد حسین، *تاریخ تمدن و فرهنگ اسلامی*، بوستان کتاب، قم، ۱۳۹۳ ش.
۳. اردوش، محمد حسین، *تأملی بر مسئله وحدت اسلامی از دیرباز تا دیروز با تکیه بر جنبش اتحاد اسلام*، مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۴ ش.
۴. امینی، ابراهیم، *دادگستر جهان*، شفق، قم، ۱۳۸۳ ش.
۵. بالادستیان، محمد امین و همکاران، *نگین آفرینش*، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام، مرکز تخصصی مهدویت، قم، ۱۳۹۱ ش.
۶. تاجداری، پرویز، *ریشه یابی تهاجم فرهنگی*، انتشارات آتا، تهران، ۱۳۷۲ ش.
۷. جوادی آملی، عبدالله، *ولایت فقیه؛ ولایت فقاهت و عدالت*، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۷۹ ش.
۸. خامنه ای، سید علی، *بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی*، موسسه فرهنگی سراج اندیشه اسلامی، قم، ۱۳۹۹ ش.
۹. رجبی، علی اصغر، *تمدن نوین اسلامی؛ چالش‌ها و راهبردها*، دفتر نشر معارف، قم، ۱۳۹۸ ش.
۱۰. رجبی، مستانه، *جامعه مهدوی: توحید و عبودیت، امنیت و عدالت اجتماعی*، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۶ ش.

۱۱. رضوانی، علی اصغر، *جامعه مهدوی؛ پیام‌های حضرت مهدی به دولت مردان و مسئولان*، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه، چاپ دوم، ۱۳۸۷ ش.
۱۲. روشن نهاد، ناهید، *انقلاب فرهنگی در جمهوری اسلامی*، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۸۳ ش.
۱۳. شریف رضی، محمد بن الحسین، *نهج البلاغه*، ترجمه: دشتی، محمد، زهد، تهران، ۱۳۸۱ ش.
۱۴. صالحی زارعی، عباس، *امامت حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف در جامعه از دیدگاه قرآن*، قلم همت، ۱۳۹۹.
۱۵. طوسی، خواجه نصیرالدین، *منتخب اخلاق ناصری*، تهران، چاپخانه ایران، ۱۳۲۰ ش.
۱۶. قرائتی، محسن، *مبانی قرآنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی*، موسسه فرهنگی-انتشاراتی ستاد اقامه نماز، تهران، ۱۳۹۸ ش.
۱۷. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، *حکومت اسلامی و ولایت فقیه در اندیشه امام خمینی (س)*، موسسه تنظیم نشر آثار امام خمینی (ره)، تهران، ۱۳۸۴ ش.
۱۸. _____، *دانشگاه و دانشگاهیان از دیدگاه امام خمینی*، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، تهران، ۱۳۷۶ ش.
۱۹. مجدی، حسین، *آرمان شهر صاحب الزمان پایانی بر جامعه آخرالزمان*، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه، قم، ۱۳۹۷ ش.
۲۰. مجلسی، محمدباقر، *بحار الانوار*، دار احیاء التراث العربی، چاپ بیروت، ۱۴۰۳ ق.
۲۱. مطهری، مرتضی، *تعلیم و تربیت اسلامی*، صدرا، تهران، ۱۳۷۰ ش.

۲۲. _____، قیام و انقلاب مهدی علیه السلام از دیدگاه فلسفه تاریخ و مقاله شهید، صدرا، تهران، ۱۳۷۳ ش.

۲۳. مکارم شیرازی، ناصر، و همکاران، تفسیر نمونه، انتشارات اسلامی، تهران، ۱۳۶۲ ش.

۲۴. ملایی، حسن، ما منتظریم؛ خورشید مهدویت در منظومه فکری حضرت آیت الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)، قم، ۱۳۹۶ ش.